

הזכחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, אכ"ר.

בענין קריאת שם שבת הגדול נ"ל בעז"ה דהנה אמרו חז"ל (יומא סו:) למה נקרא שמם אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה דהן הן גדולותיו כבשה אחת בין שבעים זאבים וכו'. ובשביל שהן החזירו עטרת גדול אל הקב"ה ג"כ נכתרו הם בשם אנשי כנסת הגדולה. והנה בפסח נגאלו אבותינו במצרים ויצאו מתוך שעבוד הזאבים. אבל קודם הפסח עדיין הם משועבדים. ולזה מרמזים בשבת קודם הפסח כלומר טרם הגאולה כשעדיין הם בין הזאבים קורין אותו שבת הגדול כי הן הן גדולותיו, שלא תאמר כי הנסים התחילו מהגאולה. אלא אפילו קודם הגאולה עושה הקב"ה עמנו נסים ונפלאות שאנו בין הזאבים ואין שולטים עלינו לכלותנו.

ורואים אנו כהיום הזה גודל התעוררות התשובה בקרב ישראל, שזהו מחמת שלפני ביאת המשיח יחזרו כל ישראל בתשובה, שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, ועכשיו כבר מתחיל להאיר ענין זה. ושבת זה הוא התיקון של שבט דן כפי האמור לעיל. ועוד מורגש בפינו הטעם של ההפטרות, שבו אמרנו "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגוי והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", ואז ישוּבו האובדים והנדחים להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים.

ויזכנו השי"ת לקיים מצוות ההג כחרדה, אשר אנו זוכים לאכילת מצה ומרור וכוּרן ואפיקומן ודי כסות וכרפס, וקריאת ההלל וההגדה, ואנו מובאים אל מקום המקדש יחד עם בתינו עם השלחן הערוך ועם משכנות העכו"ם שעליהם ואוכלים את הקרבן פסח. ושרפי מעלה באים לבתינו לשמוע האיך אנו משכחים ומהללים לשמו ית'. אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו. תנוכה בשנה זו להיות במציאות וכפועל ממש בארץ ישראל ולאכול מן

הגדה של פסח

לאחד שאלה כלי תשובה מ"מ צריך להתחזק שלא ליפול ח"ו מאמונת ד'. ע"כ.

וידוע מספיק שבליל התקדש חג מסוגל להשריש האמונה בלב הילדים. זה לשון הספר הקדוש אורח ישראל בעניני פסח. יכול מר"ח ת"ל בעבור זה וכו', דהתורה"ק מורה לנו דכל ימות השנה אף אם יאמר להבן סיפור יצי"מ לא יהיו או הדברים מתיישבים בלבו וכו' כי זה תלוי באמונת הלב ולא כל מוחא סביל דא וכו', וכוו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל ואז כשתשיב לבנך תשובה זו ותגיד לפניו כל הסיפור הלז או בודאי יכנסו דברי האב באזני הבן ויאמין באמת ביצי"מ וכו' עכ"ל ק.

זה לשון הרב בעל התניא בשו"ע שלו תע"ג סעיף ל"א. מצוה לחלק לתינוקות קליות וכו' כליל פסח וכו' כדי שיראו שינוי וישאלו מה נשתנה וכו'. ואע"פ שעל שאלה זו אין לנו מה להשיב להם מ"מ ע"י שיראו שינוי וכו' יתעוררו לשאול גם על שינויים אחרים דהיינו שאוכלים מצה ומרור ויושבים בהסיכה וכו'.

ונראה לבאר ע"פ מעשה שהובא בספר זכרון למשה (על חת"ס), שפעם אחת שאלו בנו איזה שאלה בחקירה ולא ענהו והלך בפתי נפש. ואחר עבור איזה ימים קראהו והסביר לו כטוב טעם ודעת תשובה נכונה על שאלתו. ואמר לו בני, תדע שה"י בידי להשיבך תיפק אלא שרציתי להרגיל אותך שאפילו יש

ולכן כלילה זו המסוגלת לאמונה מתחכמים לסכב שישאל הבן איזה שאלה ואין בידנו תשובה על שאלתו כדי להרגילו שאפילו בשאלה בלי תשובה צריכים להתחזק באמונה וכמעשה של התת"ס.

והנה אכילת כרפס אינה אלא להחמיה התינוקות (כמבואר בפוסקים שלכן אין צריך לכזית) והוא ע"פ דרך הנ"ל. ולענוד"י שהוא קושית משה רבינו ע"ה של למה הרעות? שלא מצינו תשובה לזה. ושמעתי בשם הרה"ק מקאומיר ז"ע שלא תתגלה תשובה לזה עד ביאת המשיח. וע"פ דרך הנ"ל צריכים להתחזק באמונה ולסכול אפילו בלי ידיעת תשובה. וידוע שכרפ"ס נוט' ס' פרך, והיינו ע"י סיכול זה שואלים ואין אנו משיבים.

וארשום למוכרת - הרדס"ת הוא ס' - חרות.

הגיד הרה"ק מהר"י מסאטמאר (שליט"א) צוק"ל. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - פי' שכל איש ישראל מרגיש העלאה וקדושה בזה הלילה ומקשה למה ובאיזה זכות נשתנה.

ומתורץ, שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה, היינו שכל האור מלא מהשפעת ד', בבחינה הנקרא מצה, וכל הלילה מלאה מזו ההשפעה הנמשכת ע"י אכילת המצה ועי"ז מרגישים הקדושה.

וכן הלילה הזה כולנו מסוכין, והלא נשים וכדומה פטורין מהסיכה! אלא שע"י מצות הסיכה החייבים כזה נעשה אור מקיף שמסכב כל אדם מישראל ובחינה זאת של הסיכה שמרגישים כולם גורמת השתנות זאת הלילה. ורפח"ח.

מצוה עלינו לספר ביצי"מ. ואפילו כולנו חכמים וכו'. מעשה ברכי אליעזר וכו' שהיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה. ושמעתי קושיא

בשם הרה"ק בעל שפת אמת איך אפשר לספור ביצי"מ ולהרכות בשבח הלא נראה כסיימתניהו לשבחא דמך שאמרו חז"ל שאסור משום שנראה כאילו כבר סיים כל השבחים. (ועיין רש"י עה"כ גורא תהלות).

וכספר אשי ישראל מכיבא בשם הרה"ק מקאומיר ז"ע שלא נהג לומר הפיוטים שבסוף ההגדה מהאי טעמא משום סיימתניהו לשבחא וכו'.

וכדי ליישב מנהג ישראל האומרים אותם נראה שמשום האי טעמא נהגו הפייטנים לסדר את פיוטיהם על סדר אל"ף בי"ת, כדי שכאשר יסיימו יש להם הצטרקות לומר שכאמת הייתי מחייב להאריך בשבחים בלי סיום כלל הואיל וכבר התחלתי, אלא מה אעשה שהרי התחלתי על סדר האל"ף בי"ת וכבר סיימתי האל"ף בי"ת ואין זה פתיתות הכבוד כלפי מעלה שהרי על מנת כן התחלתי כדי להפסיק כאשר אסיים האל"ף בי"ת. ואפשר שלכן סידר גם דוד המלך שבחיו החשובים על סדר האל"ף בי"ת. והואיל וכן אין חשש לומר הפיוטים שבסוף ההגדה וכדומה.

ועל דרך כן י"ל בסיפור יצי"מ. פשוטי עם מסיימים כאשר אומרים עד סוף ההגדה ואומדנא דמוכח הוא שלא מפני שכבר סיימו שבחי הקב"ה ח"ו מפסיקים אלא משום שכבר אמרו את נוסח ההגדה עד תומו. אבל באמת כתבו הפוסקים שצריכים לספור עד שיחטפנו שניה ואח"כ בודאי מיפטר. ומי שנייעור כל הלילה כודאי מחייב לספור כל הלילה עד זמן ק"ש של שחרית שהרי לכו"ע אין מצות סיפור יצי"מ נמשכת יותר מעד עמוד השחר ואז יש להם טעם מספיק להפסיק, שהרי כלה זמן המצוה ולא משום שכבר סיימו ח"ו שבחא דמאריהון.

והיינו מצוה לספור וכו' וכל המרכה משוכח. ואם תקשה איך מותר להרכות, לזה יש עצה לספור כל הלילה ותהי' רשאי להפסיק בסוף זמן החיוב. ומכיא מעשה ברכי אליעזר וכו' שהיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה עד שבאו וכו' הגיע זמן ק"ש של שחרית וממילא כבר חלפה עברה זמן של סיפור יצי"מ ולכן מותרין להפסיק.

הרי זה משוכח - ע"י המלאכים ופמליא של מעלה
כראיתא באמירת הזוהר הגדול בהגדות.

*

עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן
ק"ש של שחרית. אמר ראב"ע הרי אני וכו'
ולא זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות. המשך הדברים
- לכאורה יש סברא גדולה להזכיר יצי"מ בלילה כי
או נעשה עיקר הנס. ואילו למ"ד דעיקר גאולה
בצפרא הו' עכ"פ מודה דאו רוב נסים הפלה בלילה
ולמה יגרע חלק הלילה שלא להזכיר בו יצי"מ. אולם
כבר כתבתי ע"פ הזוה"ק (ח"כ לה.) שכליל יצי"מ לא
שקעה חמה והאירה להם אותה הלילה כיום תקופת
תמוז. וא"כ שלא שקעה חמה נידנית אותה הלילה
כיום ולא נעשה שום נס בלילה. והנה הצדיקים הללו
בהיותם מסוכים בכני ברק האירה להם ג"כ אותה
הלילה כי המשיכו ע"י גודל דביקותם את האור של
יצי"מ עד שלא היו יכולים להבחין אימתי הוא זמן
ק"ש. וכשבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן
ק"ש של שחרית ובלא תלמידיהם לא היו יכולים
להבחין בין יום ובין לילה, אז נתברר להם שהם
המשיכו את האור של יצי"מ ע"י רביקותם במצות
סיפור יצי"מ. ולפ"ז נפל בכירא הך סברא של זכירת
יצי"מ בלילות משום הנסים שאירעו בלילה, שהרי
עכשיו נתברר שלא הו' שם לילה כל עיקר. ולכן
תיכף אמר ראב"ע שלא זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות
כי עכשו נתברר שלא הו' שם לילה - עד שדרשה בן
זומא.

*

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וראב"ע וכו'.
אמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים וכו' עד
שדרשה בן זומא. כי הצדיקים חושקים לרובי
המצוות וראב"ע סבירא לוי כפי ערכי פסחים שזמן
אכילת הפסח עד חצות. וממילא זמן הסיפור ג"כ עד
חצות שהרי אין חיוב אלא בזמן שמצה ומרור
מונחים לפניך. והנה רבי עקיבא וסייעתו דסבירא להו
שזמן אכילת הפסח עד חצות. וממילא זמן הסיפור
ג"כ עד חצות שהרי אין חיוב אלא בזמן שמצה
ומרור מונחים לפניך. והנה רבי עקיבא וסייעתו

דסבירא להו שזמן אכילת הפסח כל הלילה וממילא
זמן סיפור יצי"מ ג"כ כל הלילה הו' להם מצו' רבה
שהיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה, אבל ראב"ע
שהיה מיסב עמהם ומספר ג"כ כל אותו הלילה
ולדידי אין מצות סיפור יצי"מ אלא עד חצות הו'
רוצה שעכ"פ יהי' לו מצות זכירת יציאת מצרים
שנוהגת כל השנה. אבל זה ניחא אם מצות הזכירה
נוהגת בלילות ולכן כמוצא שלל רב זכות הו' לו אם
יאמר יצי"מ בלילות כמו שדרשה בן זומא.

*

ראוי' היתה מצות זכירת יצי"מ בלילות להאמר ע"י
רבי אלעזר כ"ע שהרי הוא כבן שבעים שנה.
ולא ע"י בן זומא שלא הגיע למדה זו להקרא רבי.
וכפרט שבאותו יום הו' הצלחת ראב"ע גדולה מאד
שסייעוהו מן השמים לענות את כל השאלות
ושיצמיחו לו שערות לבנות כרי שיחמנה להיות
נשיא. וכל זה לא הועיל וכן זומא דקא גילה הלכה
זו. שהרי יציאת מצרים אינה תלו' במדרגת האדם
אלא היא כאתערותא דלעילא כלי שום טעם רק רצון
העליון. וידוע שכל ענין של יצי"מ גנוזה בפרשת
יצי"מ אשר לכן מצוות זכירת יצי"מ באה לעורר אותה
הענין. וכמו שכתב החת"ס בפרשת עקב ח"ל מושרש
בידינו כי גדולה אמתת הזכירת יצי"מ להעלות משערי
טומאה עכ"ל. ולכן אין מן התימה שדוקא בן זומא
שאינו ראוי לכך יגלה הלכה זו. שהרי כשעוסקין
בפרשת יצי"מ ומעוררין האורות של יצי"מ לא ניכר
שוע לפני דל ותגליק אורות והשפעות לא לפי מה
שאדם ראוי.

*

אמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה. ואין זה
ימי שערות לבנות כ"א ימי בחרות ושחרות.
ומ"מ נעשה נס ותגלה אצלו לובן העליון שלא
בזמנו. כי כמלאות שבעים שנה נכנסים לעישור
השמיני שהוא בינה מקום לובן העליון שמשם שורש
יצי"מ כידוע תוקף החסד. ומה שאירע עם רבי אלעזר
כ"ע ממש אירע עם אבותינו במצרים שגם להם
נתגלה לובן העליון משער הנוח של בינה ויצאו קודם
זמן הראוי. ומה מוכח שנשמח ראב"ע מושרשת
בפרשת יצי"מ ולו נאה לדרוש פי' זו.

ולתוספת ביאור, כי מי שזכה לצאת מחקופת שבעים שנה ולהכנס כעישור של שמונים כבר זכה לאריכות ימים (שהיא מג' ראשונות מקום האר"ך) שהוא שער הנו"ן בחינת עוה"ב י"ן ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. ולכן דרשו למען יאריכו"ן ימך לעוה"ב. ומ"מ במצרים זכו לזה קודם זמנן וגם ראב"ע זכה ללובן זה קודם זמנו.

ומכל מקום דרשה זו שמזכירין יצי"מ כלילות אינה שייכת לראב"ע אע"פ שלכאורה שייך הוא לדרוש בפ' יצי"מ. כי בימים נתגלה לובן של יוס. אבל כלילה הוא זמן שחרות. ודוקא בן זומא הצעיר שעזי"ן לא נסמך שייך לדרוש שאפילו כלילות בזמן השחרות שעדיין לא הגיע בבוקר חסדך ללובן שהוא אור יומם, מ"מ גם שם מזכירין וממשיכין אור יצי"מ, בכחינת ואמתתך כלילות.

*

ברוך המקום וכו' חכם מה הוא אומר וכו' רשע וכו'. והקשו המפרשים שבחכם כתיב בתורה תירדן אחר. וגם ברשע כשאלת מה העבודה וגו' כתיב ואמרתם זבח פסח וגו' ולמה לא שמר בעל ההגדה סדר הכתוב בתורה?

ויש ליישב בהקדמה מספר תפא"י למהר"ל (פי גי'ו) כי כמו שיש גלות לישראל יש ג"כ גלות לתורה. והוא ע"פ מה שאיתא (שבת קלח:) ישוטטו לבקש דבר ד' ולא ימצאו, שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. והיינו מה שאין הלכה מבוררת במקומה אלא קצת במסכת זו וקצת במסכת זו וצריך להביא ממרחק ראיות לכירור הדין זהו ענין גלות התורה, שאינה במקומה. ע"כ מדברי מהר"ל ז"ל.

וידוע מספ"ק שיש ענין של גלות הדעת וכיציאת מצרים יצא הדעת מהגלות. אולם איתא בבני"ש שהדעת שבמדות עדיין בגלות. והוא ענין דעות כוזביות ואפיקורסות. (הודש אדר - מלחמה לד' דרוש ג' בהגהה.) ונ"ל בס"ד שמשום זה לא נכתבו השאלות והתיודוצים במקומם דייקא גבי סיפור וידעת יציאת מצרים להורות על גלות התורה שאין התשובה במקום השאלה וע"י שאנו מספרים ביציאת מצרים

ומשיכין תשובה הגונה לבן הרשע שאינה כתובה אצל שאלתו. בזה אנו ממשיכים את התשובה ממרחק ממקום גלותו אל מקומו הנכון וממשיכים בזה יציאת הגלות להתורה כליל יצי"מ שמסוגל לזה, ועי"ז באה השפעה של קירוב הרחוקים והנרחים, ונמשך דעת לבן הרשע ע"י התשובה הנגאלת שגם דעתו יגאל וירע את אלקי אביו ויעבדהו בדעת נכון. ועי"ז שאנו עוסקים בסיפור יצי"מ ומרציאים את התורה מהגלות ע"י הסיפור אנו ג"כ ממשיכים אור של גאולה וקירוב הרחוקים והאובדים מארץ אשור והנרחים מארץ מצרים ומהרה יחוש לגאלנו יתב"ש. ונשמת הרשע אחזה באותיות התורה של פסוק "בעבור זה עשה ד' ל"י, שזה הפסוק הוא תשובתו הראוי לו. והבאת וקירוב הפסוק אל שאלתו היא גאולתו והשבתו לשורשו כאמונה. זהו כרוך שנתן תורה לעמו ישראל, אשר היא ג"כ בגלות עמנו וממילא כנגד ד' בנים דיברה תורה וע"י התורה יושעו הבנים.

*

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנא' בעבור זה עשה ד' לי. הנה איתא בספרים שכליל פסח הוא זמן מוחין גדולות. ולכאורה הי' צריך לעסוק ברוץ דרוין איש כפי השגתו לקבל מוחין דגלות. ולבסוף אנו מצמצמין את מוחינו לספר לקטנים סיפור המעשה של יצי"מ לפי הבנתם ולמה נעסוק בקטנות כזה בזמן יקר וגדול כזה - ולזה אמר שאינו יודע לשאול שהוא הקטן שכקטנים צריך אתה להשפיל את עצמך לשכלו הקטן ולהבינו לפי דרגתו שבעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים. שאיתא בשם האר"ל למה לא שלח מלאך להרציאנו ממצרים אלא הקב"ה ככבודו ובעצמו. ואמר הוא ז"ל שהי' המקום טמא כל כך עד שאילו הי' שם מלאך הי' נתגשם ויורד מקדושתו מחמת תוקף הטומאה שהי' שם והקב"ה ככבודו ובעצמו ירד לשם להרציאנו. עכ"ל. והואיל וכך ראוי גם לנו לעשות כן כלילה הואת ולירד מדרגתנו ומגדולתנו ללמד לקטנים דעת למען כבודו ית' ובה גופא ממשיכים אנו יותר השפעה של יצי"מ וגדלות. והכן. והיינו בעבור זה שאני מורד עצמי ממדרגתי ומהשגתי לספר לחינוך שאינו יודע לשאול, עשה ד' לי שגם הוא כביכול ירד ממרומים אל מקום וכו' להציל אותנו, על מנת כן שגם אנתנו נעשה כן.

תקינו חכמים ארבע כוסות כי הוא לילה המשומר מן המזיקים ואין לחשוש לזוגות. ולפי"ז ממילא מתורץ מה שהוסיפו חכמים כדרשם ביד חזקה שתיים וכו', וכונתם להוסיף, שהמכה הי' גם בכח המזיק של זוגות.

אבל נראה שאין לחשוש לזוגות אלא לאלה שיש להם איזה שייכות לעלמא דפרודא, שהוא מקום הזוגות, מקום הרבוי. אבל אלה היחידים שרידים שהם אחרים במקום האחרות והוא היפך משתיים מקום הזוגות, הם אינם חוששים לזה כלל. ורבי עקיבא שהי' מושרש במקום קרצו של יו"ד מקום התנים, מקום הכתר עלין שהוא בחינת יחידה שבנפש ולכן יצתה נשמתו באח"ד מקום שנשמתו שבה למקורה ולשורשה, הוא וכל הנשמות והניצוצות השייכות אליו אין חוששים לזוגות כלל. ורבי עקיבא מצד שורש נשמתו לא דרש שכל מכה היתה של ארבע מכות כרי שע"י דרש זה ימצא תרופה לזוגות, הוא דרש שהיתה של חמש מכות. וממילא דרש שגם חרו"ן אפי"ו אחת ומצטרף למכות וממשיך ממקום החרון אף מכה למצרים ממקום האחדות ממש. (ובהתאם עם מה שכתבתי כפרשת וארא על מה שדרש רבי עקיבא צפרדע אח"ת היתה).

והנה אליהו הנביא ג"כ מבחינה זו והוא מעולמו של משיח והוא מכשר הגאולה ועליו אמר משה שלח נא ביד תשלח ודרשו (הובא כ"י דברי יואל שמות דף מ"א) זה אליהו וג"כ דרשו זה עקיבא בן יוסף ושניהם שייכים זל"ז ולכן כשפותחים הפתח לכבודו והוא נכנס אומרים שפוך עליהם זעמן וחרו"ן אפי"ו ישיגם. ממקום החרון אף שהמשיך רבי עקיבא משם ממקום פלא העליון מכה למצרים ורפואה לישראל.

ורבי אליעזר שדרוש שכל מכה היתה של ארבע מכות, ממשיך ישועות מעיקר עולם הזוגות שהן ארבע בכל תוקפן של זוגות שהן פעמים שתיים וכנגד ארבעה אבות נזיקין ומתוקף כח המזיק הזה, ממשיכים הצלה וישועה לישראל.

רבי יהודה הי' נותן בהם סימנים דצי"ך עד"ש באח"ב. כי כתב החת"ם בפרשת עקב על הפסוק כי תאמר כלבכך רבים הגויים וגו' זכור תזכור את אשר עשה ד' אלקיך לפרעה ולכל מצרים וגו'. כי ע"י הזכירה של יצי"מ בפה, ניצולים מהטומאה. ולכן יעצה תורה שכאשר תהי' בדרגא נמוכה עד אשר תפחד מהגויים, אז העצה להזכיר יצי"מ ועי"ז ממשיכים הישועות של יצי"מ ודפח"ח.

ולענ"ד כאשר מזכירים המכות של מצרים מסתמא ממשיכים כזה המכות על כל הרשעים שונאי ישראל, ולכן מרבים לספר המכות ומפלפלים אם מאתים היו או מאתים וחמשים היו שע"י דיבורים אלו ממשיכים מפלות עליהם ויאבדו כל אויביך ד'.

ושמעתי שאיתא כס' מעלות התורה שכל אות ואות של דברי תורה היא מצוה, ולא רק חיבה או פסוק.

וי"ל שזהו כונת רבי יהודה, אחר אשר פרט בעל ההגדה בפה כל המכות דם צפרדע וכו', ובכל דיבור ודיבור המשיכו מכות על שונאי ישראל, מפליג רבי יהודה בכח הסיפור ומגלה לנו שלא רק התיבות פועלים נקמה בגויים אלא אפילו אותיות שהרי באמירת דצי"ך עד"ש באח"ב פועלת כל אות בפ"ע. ואפשר להסכים בזה טעם שפיכת יין הגבורות מהכוס באמירת המכות כידוע לעשות פועל דמיתי שיחולו המכות על שונאי ישראל.

*

אמר ר' אליעזר מנין שכל מכה וכו' של ארבע מכות וכו'. אמר ר' עקיבא מנין וכו' של חמש מכות וכו'. כלי אריכת דקדוקים אבדא אל המכוון בעזה"י ע"פ מה שביאר המהר"ל בספר תפארתו (כ"ה) שנשמת ר"ע היתה מהתנים והכתרים שכתורה שאינו אחוז בגוף האות כי הוא מגשמת גרים ומ"מ הוא למעלה. ולכן דוקא הוא דרש על כל קרץ וקרץ תלי תלים של הלכות. עיי"ש.

והנה ידוע שארבע אותיות הוי' הם כנגד ד' ספרים שמות ויקרא במדבר דברים. כן כתב האריז"ל.

וספר בראשית הוא כנגד קוצו של יוד. וי"ל דהיינו שאמר הקב"ה למשה כשתמה על מיתת ר"ע "כך עלה במחשבה". כלומר שהוא כנגד ספר בראשית שהוא ספר המחשבה בחינת רצון העליון (כידוע שקוצו של י"ד נקרא רצון העליון) והוא למעלה מהשגת משה שאחז בנוף האותיות ולא בקוצים.

ולכן רבי אליעזר שהוא נאחו בנוף האותיות לפי בחינת נשמתו לא הי' יכול לגלות אלא שכל מכה ומכה היתה של ארבע מכות. וענינו ששם הרי' הוא של ארבע אותיות. ובמילואו הוא של י"ד אותיות כזה י"ד ה"א וא"ו ה"א, כידוע שהוא סוד רשות היחיד גבוה י"ד ורחבו ארבע. ולכן היו עשר מכות כנגד המילוי וכל אחד כלול מארבע. (וכתוב בס' שפת אמת שעשר המכות שרשם מעשרה מאמרות ומהם נתגלו עשרת הדברים) אבל ר"ע לפי בחינת נשמתו מקוצו של י"ד יכול להוסיף עד חמש מאות (אחר אשר רבי אליעזר כבר גילה ארבע).

*

אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו, שהרי ע"י התורה יש לנו ארץ ישראל אפילו בחורף לארץ כמו שכתב המהרש"א במס' ברכות דף ח' שכביהמ"ד יש שם אירא דא"י.

*

אחר כל המעלות טובות שעשה ד' לנו יותר גדולה ההתחייבות לו ית' בבחינת הכרת הטוב כדאיתא בס' חובת הלבבות וממילא כל עוזן קטן נתגדל לעומת זה כעבותות העגלה ואין הם טובות כי אדרבה כל המעלות מגדילים פשעינו כי אינו דומה עבד החוטא לרבו המתנהג עמו כדרך כל האדונים לעבד החוטא רבו שהגדיל להיטיב עמו כלי שיעור וערך. ויותר טוב הי' לנו אם לא עשה ד' לנו כל החסידים והמעלות האלה. ולכן אחר שסיים כל המעלות טובות שמונה שם, מסיים ובנה לנו את בית הכחידה לכפר על כל עונותינו וממילא אחר שנמחה העוון שוב חזרו כל המעלות טובות לטוב לנו והם חסידים גמורים כלי תוצאה רעה ח"ו, אשרי העם שככה לו. ובוה נחא מה שלא אמר לכפר על כל

עונותינו אצל הפיסקא של דיינו רק אמר סתם ולא בנה לנו את בית הבחירה דיינו, שהרי שם אומר כאופן שלא הי' ד' מטיב עמנו דיינו. והבן.

ובזה מובן סמיכת הפסוקים בתהלים ק"ג לא כחטאינו וגו' כי כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו וגו' כרחוק מזרח וגו' הרחיק את פשעינו. ולכאורה קשה שהרי הפסוק הראשון והשלישי מדברים אודות עונות ולמה הפסיק בפסוק השני אודות חסדים. אולם לפי המבואר שיעור הפסוקים כן הוא. לא כעונותינו גמל עלינו. שהרי כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו. ובוה החסד אדרבה לכאורה נתגדל החטא ומה לי ולחסד הזה, ולכן מכשר ואומר שאינו כן שהרי כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו, וממילא תחריים להיות חסדים. ובוה מובן שקודם שהזכיר רבי החסד קרא אותם עונות וחטאים אבל אחר שהזכיר רבי החסד נתגדל החטא ע"י וקורא אותם פשעים ומ"מ הרחיק ממנו את פשעינו כי כרחם אב על בנים רחם ד' על יראיו.

*

איתא בווה"ק (נח"ב קפג:) שהמצה נקרא מיכלא דמהימנותא. ופירשו בספה"ק שהיא מסוגלת לאמתה.

ונראה לי בעזה"י שורש הדבר כי כתיב ויאכלו את הבצק עונות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה ופירשו בספה"ק (נסי עשירת האיפה כחוקי פי"ג) כי אם היו ח"ו כמעט רגע יותר היו נופלים כשער הגו"ן. והנה איתא בספה"ק ששער הגו"ן הוא כפירה רח"ל. וממילא בזה שלא אפו את הבצק חמץ ניצולו מכפירה רח"ל ונשאר כאמנתם. ועי"ז נכנס בתוך הבצק כח הזה שינצלו על ידו מכפירה ומסוגל לאמתה. וממילא וגם צידה לא עשו להם מחמת גודל אמתתם.

*

(אמונת ר"ג)
בספר אהב ישראל, ח"ל וענין המרוד מכתב לנו התוה"ק מ"ע לאכול המרוד לזכר ע"ש וימרוד

אמונת

הגדה של פסח

עתיך

יז

את חיייהם ש"מ שזהו ג"כ מעניני הגאולה ובלא זה לא הי' הגאולה חזק עיקר מוחין דגדלות. [מי יתן ואבין דברי קדשן] (ההגהה היא מהמגיה).

והנה מ"מ לא אמנע מלכתוב מה שנראה לי בס"ד לקרב הדבר אל השכל.

ע"פ מעשה ששמעתי מצדיק אחד שליט"א שסיפר שהרה"ק מקאמינקא די"ע נעדר לו בן לי"ע בשבת קודש. ולא נראו עליו סימני עצבות, וצוה להביא יין פאר"ט לשנתו. ובתוך משתה היין אמר כי היין הפאר"ט הזה, אם ישתהו מי שאינו מכין יקרן בו מחמת חזקו ומירידתו. אבל החטרון הוא בהשתה ולא בהיין כי כאמת היין הפארט הוא מעולה על כל היינות רק שטובו לא יורגש רק כחייך מבינים.

והנמשל מוכן כי יסורים הם טובה גדולה לאדם רק שבני אדם ממאנים ביסורים כי אינם מבינים שטובים הם כי לפי קטנות השגתם אינם חפצים בטעם המר של יסורים ל"ע. אבל מי שהוא בעל דעת חביבים עליו יסורים וטעם מרירותם ערב לו כמו מרירות הפאר"ט למבינים.

ומי שאינו חפץ ביסורים זהו מחמת קטנות דעתו כמו קטן שאמרד עליו בערכי פסחים, יוכי מה תועלת יש לקטנים ביי"ן כי חשיבות וערכות טעם היין אינו נרגש לקטנים כמו פאר"ט שאינו נרגש אפילו לכמה גדולים. חזק מחמת העדר המכונות ומוחין דקטנות.

אבל עיקר מוחין דגדלות הוא להכין ולהשיג שאפילו מרור יש בו טעם מעולה ויותר ערב הוא מכל מתוק. והשי"ת יראנו חסדים מגולים.

וידוע שכליל פסח יצא הדעת מהגלות כדאיתא בספה"ק וממילא הי' זה הגאולה העיקרית שיצאו מדעת דקטנות והשיגו מוחין דגדלות והיו מבינים כמתיקות המרור. ולולא זה לא הי' הגאולה כי לולא זאת ההשגה עדיין אדם שרוי במוחין דקטנות וממילא חסר לו עיקר הגאולה דהיינו היציאה ממוחין דקטנות וליכנס למוחין דגדלות.

ואיתא בס' אורח ישראל שלכן נקרא שבת הגדול כי בעת גאולת מצרים התחילו מוחין דגדלות להאיר בכל העולמות, והוא משפיע מוחין דגדלות לכל השנה. ולקטני הדעת כמונו היום יראנו ד' חסדו.

שאל אחד ע"ד הלצה בפיוט של חד גדיא הלא ברשע ובחמס אכלה השונרא את הגדיא ובצדק תבע הכלבא את עלבון הגדיא כי השונרא בן מות הוא וא"כ שלא בצדק הכה החוטרא לכלבא וא"כ בצדק שרף האש את החוטרא וכו' ולפי חשבון זה בצדק שחט המלאך המו' את השוחט ולמה חייב מלה"מ עתש? ע"כ דברי השואל.

ובאמת אין ראוי לשאול שאלה כזו כמוכן אבל אמנם אין זו קושיא כי הגדיא היא כנסת ישראל כידוע, ומה שנשך הכלבא את השונרא לא תבע בזה עלבון הגדיא כי אין שום אומה ולשון תובעת עלבון הגדיא כמוכן רק עיקר קפידת הכלבא היא למה אכלה השונרא את הגדיא ולא הניחה לכלבא לאכול את הגדיא. אבל כבר כתב החת"ס שהכל חושבים שהם אכלו את הגדיא ולסוף כולם אוכדים ותשאר הקב"ה עם החד גדיא שלו חד גדיא חד גדיא.

חד גדיא וכו', שונרא ואכלה לגדיא וכו'. ומקשים העולם (וראיתי שגם החת"ס נזדקק לתרץ קושיא זו) הלא השונרא אכלה הגדיא בחמס, וא"כ צדק הכלבא שתבע עלבונו, וא"כ החוטרא רשע והנורא צדיק והמאי רשע והתורא צדיק וכו'. ולפי"ז בצדק שחט המלאך המו' את השוחט הרשע ושופט כל הארץ חלילה לא יעשה משפט?

והנראה בזה ע"פ המעשה הידועה, שבנו של החת"ס ז"ל שאל לאביו קושיא בעניני חקירה ולא ענהו אביו. אחר שלשה ימים קראו והשיב לו תשובה נפלאה על קושייתו. ואמר לו, בני ידוע תדע כי תיכף בהקשותך הייתי יכול להשיבך את תשובתי. רק רציתי

לחנך אותך, כי יהודי צריך שיהי' לו היכולת להיות לו קושיא בחקירת אלקות לזמן מה, ואעפ"כ יאמין באלקיו, כאמתה פשוטה. ע"כ.

והנה כל ליל פסח, ענינו לקבוע אמתה בלב הבנים ע"י סיפור הנפלאות, ואכילת מצה ומרור, וכוסות, ואמירת ההלל, כל אלה חוברו יחדו בליל התקדש חג לקבוע האמתה בלב הבנים יחד בל ימוט לעולם. ואחרי ככלות הכל, אומרים לו המעשה של חד גדיא ונתעורר בכך קושיא לאלקינו ששחט את המלאך על לא חמס. ובוה מסיימים ההגדה ואין מתרצים לבן כלום על שאלתו. כלומר, אחר סדר קדוש כזה, ששאלת, והשיבו לך. ואכלת והללת. אחר סדר כזה כבר מוכשר אתה לא להתפעל מקושיות שעדיין לא עמדת על פתרונם. חספיק לך האמונה. המתן והמתן, עד שיבוא הזמן של "ואתא הקב"ה", ואז יתרוצו כל קושיות ואיבעיות. ומסיימים חד גדיא חד גדיא. ישראל גוי אחד בארץ והם מספרים תהלות

ד' ועוזו ונפלאותיו אשר עשה. והיינו, ח"ד גדי"א - גוי אחד מגיד ומספר. ומוטיפים עוד הפעם חד גדיא. הקב"ה אחד בליל זה מגיד ומספר תהלות ישראל, וקורא לכל פמליא דילי' (כדאייתא בווהר) ואמר להון זילו ושמעו ספורא ושכחא דילי דקא משתעי בני וחדאן בפורקני, ואינם משגיחים לקושיות, ובכל הצרות של הגלות עדיין אוחזים באמונה יתירה עד ביאת גואל כבי"א.

ובדרך צחות, לתרץ קושיא הנ"ל, החד גדיא הלא היא אומה הישראלית שה פוזרה ישראל בין שבעים אומות והם השונרא והכלבא והחוטרא והגורא וכו'. ומה שנשך הכלבא לשונרא, לא משום שתבעה עלבונה של גדיא, אלא שכעסה על השונרא למה לא הניחה את הכלבא לאכול את הגדיא. ואין קושיא לאלקינו צדיק וישר הוא. אבל לבסוף נשארה החד גדיא וכל הזאבים והיות הטורפות כולם נתבטלו. ונשא הקב"ה עם חד גדיא דילי' כדכתב החת"ס.

סעודת אסתר

אמרו בגמ' (שבת נג:) ת"ר מעשה באחד שמתה אשתו, והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו גס ונפתחו לו דדין, כשני דדי אשה והניק את בנו. אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו גס כזה. א"ל אב"י אדרבה כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית ע"כ. ופירש"י שנשתנו לו וכו', ולא זכה ליפתח לו שערי שכר ע"כ.

ובתוס' ישנים על הגליון כ' ח"ל ובכ"ד על פסוק "ויהי אומן את הרטה", שנפתחו למרדכי שני דדים כדדי אשה ליכא למיפרך הכי, דהכי קאמר, נשתנו, דלא ה"ל שכר מניקה, ומרדכי ה"ל שכר אך לא היה מוצא מניקה ע"כ. וצ"כ להבין תירוץ, דסוף

סוף הרי לא היה למרדכי מינקת, ומה המעלה כמה שהיה לו שכר מניקה, והרי כל התועלת של ממון הוא רק בכדי שיוכלו להשיג בו הנצרך לו. ובפשטות צ"ל בכוננתם דכיון שלא נמצא לו אז מינקת, א"כ הרי היתה מכת מדינה דאינו דבר המיוחד למרדכי לבדו, משא"כ בחסיד זה שדייקא לו, לא הזמין הקב"ה פרנסתו שיוכל ליתן שכר מניקה, וע"כ יש לומר עליו גריעותא. והנה ד"ת כפטיש יפוצץ סלע. ואפ"ל ישוב אחר לקי' התו"י, דהנה כ' הרמ"ע מפאנו בספר ג"נ שלו, דארתו חסיד היה גלגולו של מרדכי, ולכן אירע אצלו אותו הדבר שאירע למרדכי. והנה הנס של פורים היה מלוכש בתוך הטבע. וכי הקדושת לוי דמהאי טעמא גדלה מעלת קדושת המגילה יותר